

Didelės smulkmenos

Reikėjo nuolat kaip nors prasimanyti vandens. Žiemą galima ištirpinti ledo, o štai vasarą vanduo, kuris užtvindydavo apkasus, pasidarydavo purvinai geltonas, pas-kui, apsėmęs išvietes, lavonus, kuopos paplavas, imdavo dvokti. Kaip tą vandenį švarinsi, kai dujokaukes mes seniai išmetėme? Mėginome gamintis filtrus iš anglių, autų. Virinti? Virinome. Menkai tegelbėjo. Be to, ir malkų buvo gaila. Malkų irgi nuolat reikėjo prasimanyti. Pulkove, tarp observatorijos statinių kai kur dar išliko langų rėmų, durų. Ten šeiminkavo artilerijos divizionas, jūrų brigada. Jie mus vijo šalin, reikalavo mainais rūkalų, degtinės. Man buvo leista tik kapstyti rūsiuose, kur suversti kažkokie popieriai, atlasai, seni žurnalai.

Pjauti medžius, skaldyti malkas neužteko jėgų. Be to, ir ši mediena nedega be žibalo. Vis supleškinamos vienerios durys ar bent pusė jų. Bet geriausia – parketas. Jis buvo greitai išnaikintas.

Iš geležinkelio mėginta išlupti pabėgius. Sunkus tai darbas. Žiemą jam neužteko jėgų. Prie Pulkovo esančius visus artimiausius medinius namus netrukus sudeginome. Malkų traukėme vis toliau miesto pusėn, iš ten vežėme rogėmis. Prasimanėme šiek tiek anglių, bet jas įdegti taip pat reikėjo malkomis. O virintas vanduo, jei su nuoviru, mums atstodavo duonos davinį. Atšalusios sriubos, košės mums būdavo atvežama. Nepašildžius net vasarą neišsi-versi. Skustis taip pat reikėjo bent jau šilto vandenėlio, nei-stengdavome nugriežti apšalusių skruostų.

Kur, ko ir kaip prasimanydavome, jau ir neprisiminsi. O juk įsigudrindavome. Kažkoku būdu mūsų aprūkusiuose katiliukuose virė vanduo, kilo garai iš sriubos, kepė nušautas balandis, kėkštas. Prisimenu vieną juokingą nesantaiką. Tai įvyko jau antrąją karo vasarą. Buvo atgabentas mums karininkų davinys – sutirštinto pieno. Ar mūsiškio, ar gauto pagal lendlįžą. Bet skardinėje – pustrečio litro. Iškart kilo klausimas, kaip jį išpilstyti. Juk niekas neturi atliekamų indų. O iš karto suvalgyti gautus du šimtus gramų sutirštinto pieno – kas gi sau tai leis? Šitą grožybę reikėtų kabinti po šaukštelį per dieną. Tai ir cukrus, ir pienas, ir džiaugs-mas mūsų badmetyje. Komisaras įsakė neliesti skardinės, kol visi neturės talpyklių. Pasidėjo pas save. Viršila, šau-nuolis, nežinia kaip prasimanė muilinių. Visiems karininkams jas išdavė ir visi gavo savo porcijas. Muilines laikėme

Raudonieji tankistai šildosi prie laužo.

kišenėse. Dangtelis sandarus, jokių nuostolių. Vėliau jose laikėme smulkųjį cukrų. O kai įžengėme į Prūsiją, – tualetinį muilą. Vis tekdavo sukti galvą, kaip apsirūpinti būtiniaisiais dalykais. Batų tepalo neturėjome, tad aš batus, pusbačius tepdavau ginklų alyva. Plaukus vienas kitam kirpome žirkėmis. Kuopa turėjo vienerias žirkles. Nei degtukų, nei žiebtuvėlių, ugnies rūkalams išgaudavome skiltuvais. Pirmykštė, bet patikima priemonė.

„Apkasų buitis pati išradingiausia: kad kareivis kariautų, jam reikia, jog ką nors gautų – ne tik tėvynę vaduoti, kautis, šaudyti nenustoti, tačiau turi ir šį tą sužiaumoti...“

Tokiomis eilėmis Ženia Levašovas galėjo svaitytis be galo, neužsičiaupdamas. Sumanyta krosnelės gamintis iš geležinių statinių. Jos naudotos degalams laikyti. Degalus kareiviai vogė iš autobataliono, o personalas mus keikė, nes statines reikėjo atiduoti DT (degalų bei tepalų) tarnybai.

Vasario mėnesį kasdien kildavo pūga, priversdavo sniego iki apkasų kraštų, iš žeminės neišsikrapštysi. Visą tą sniego gausybę reikėjo išsvaidyti, bet taip, kad išsaugotume galimybes apžvelgti aplinką – ir į priekį, ir atgal. Purus sniegas neatstoja brustvero. Pasirodo, būta normų tiems bjaurybėms brustverams sudaryti. Nudvesti taip bedirbdamas gali. Bataliono vadas nesileido į kalbas nė dėl vieno metro. Mes siuntėme jam prakeiksmus su šarvamušių sviedinių jėga. Svaidai ir svaidai sniegą vos pastovėdamas nuo skysto žirninio srėbalo, be to, dar pionierių kastuvėliais, kurie tiktų nebent generolų mėšlui iškuopti.

Apie ką mąstė tos visos karo akademijos, štabai, gal nežinojo, kad žiemą prisninga? Kad milinė – tai ne kailiniai, kad šaltyje kareiviui reikia vatinuko. Kad kareiviui šaltyje tenka išbūti ilgiau negu karininkui.

Beveik visas batalionas apšalo ir kojas, ir rankas. Medvedevas pasakojo, kad suomių kareiviai vilki šiltus apatinius. Į tai komisaras Jelizarovas atšovė: rusų kareivis vien su trumpikėmis jiems visiems parodys, iš kur kojos dygsta.

– Štai taip ir kariaujame, – pasakė Medvedevas.

Paklydusi kulka

Buvau iškviestas pas ryšininkus. Iš štabo paskambino Levašovas. Laimingojo balsu jis pasakė, kad turi ateiti man pasakyti kažką... kas susiję ir su manimi. Kad niekur neičiau, jo laukčiau.

Buvo gegužės rytas. Šiltas, saulėtas. Saulė jau šildo. Žemė atitirpo. Baigėsi ta prakeikta žiema. Vėpūtiniai, apšalimai ir vis – malkų, malkų...

Aš stovėjau saulutėje markstydamasis iš malonumo. Ši vietelė buvo prie geležinkelio pylimo, jame jau prasikalė jauna žolytė, švelniai žalia, jei patrintum tarp pirštų, atrodo silpna, bet kvepianti. Atsisagsčiau palaidinės apykaklę. Vertėtų nusivilkti, pasikaitinti. Pavasaris fronte prasideda tarp apšaudymų, iš visų pusių padvelkia kvapų, pasigirsta paukščių giesmių, atsiranda šešėlių. Žemutinė gamta, visokios skruzdės, vabalai, tikriausiai nesibaido, apskritai nepastebi nei sprogimų, nei trenksmų. Nuo karo daugiausia kenčia miškas. Medžiai styro pliki, aplupinėti, nulaužyti.

Viskas užversta šakelėmis, šakomis. Tas kautynių vaizdas dar ilgai kels baimę.

Tranšėjoje atsirado Levašovas. Iš tolo man pamojavo. Jis ne ėjo, o sklendė. Jo tanki ševeliūra visada pasišiaušusi, o dabar, ar man taip tik atrodė, visas pastiręs. Jis atsirado

Apkase žuvusio raudonarmiečio kūnas.

priešais mane kaip koks Fortūnos numylėtinis, petingas gvardietis. Vaizdavo, kad tai jam džiaugsminga staigmena. Keletą sekundžių pozavo: mane kankino.

– Seni, paklausyk... – ir staiga jo akys iš nuostabos išsiplėtė, pro atvertas lūpas ėmė pūstis kruvinas burbulas. Nei jis, nei aš nesupratome, kas vyksta. Jis griebėsi už manęs, stengdamasis nepargriūti. Ėmė palengva kniubti. Kupinos nuostabos akys žvelgė į mane. Burbulas sprogo, išsipūtė kitas, toks pat kruvinas.

Paskutinę akimirką sugriebiau jo kūną, jo gerklėje kažkas suteliūškavo. Aš jau pradėjau suprasti. Ir jis – taip pat. Tai vyko per vieną didžiulę sekundę. Ji vis tįso, ilgėjo. Jis gulėjo ant mano rankų, darėsi vis lengvesnis. Todėl, kad gyvybė traukėsi. Tikriausiai aš sušukau: „Ženia, Ženia!“ Kaip nors reikėjo jį sustabdyti. Žinojau, kad yra toks tarpas, paskutinis žingsnis, kai žmogus peržengia slenkstį. Ar jam atsiveria nebūtis, tamsa? Ar šviesa?

Jo kūnas šiek tiek trūktelėjo, išsitiesė, įsiremęs į mane žvilgsnis sustingo. Ne mirtis atėjo, o gyvybė pasitraukė, nusinešė Ženią Lavrovą, visą jo pasaulį, vienintelį, neregėtą, visus jo išmoningus pasakojimus. Liko tik objektas, kuris vėso ant mano rankų.

Stovėjau su juo užsiglaudęs už pylimo, atrodytu, visiškai saugioje vietoje. Kulka, baigianti skrydį, paklydusi, nenukreipta į taikinį. Nežinia kas ir kodėl paryčiu iššovė...

Kai sutemo, nunešėme jį į mūsų kapines. Atėjo keletas žmonių atsisveikinti. Laidotuvių ceremonijų mes nerengėme, bet ši mirtis buvo tokia baisi, be to, jį ir mylėjome.

Grižome, išlenkėme po taurelę jam atminti, ir tada prisiminiau, kad jis taip ir nespėjo papasakoti man kažką, dėl ko ir atskubėjo, o ką – aš dabar jau nesužinosiu. Niekada. Štai ką reiškia mirtis.